

bo dvignilo, ako taki ljudje zabavljajo. Dvignili je bodo le učitelji. Da ga bodo pa zamogli ti, je potrebno, da jih ne dražijo taki nepoklicanci. Kar jim ti pametnega povedó, to že tako vedó učitelji, ali pa lahko kje drugje beró. Ako bi se hoteli pedagogične modrosti učiti iz časnikov bi kaj slabo zadeli. Taki filozofje tudi nič drugega ne povedó, nego kar so že nekdaj povedali pedagogje. To še enkrat pogrejejo, zabelijo z lažmi, in okisajo s kakim napadom na katero šolsko osebo, pa je nov članek, ki se potem šopiri v kacem listu, kot ženska s pobarvanimi lici v salonu. Kaj bi neki rekel zidarski mojster, ki zida kako poslopje, ko bi vsacih deset minut prišel kdo k njemu, ter mu svetoval, kako ima zidati? — Pa saj živimo v stoletji svobode, v katerem ima vsak (?) pravico izraziti svoje mnénje. Zato se mora pa tudi vsacemu pustiti kritikovati in se blamirati, če ni drugače. Sploh rečeno je pa nemška svoboda tišučkrat bolj pusta in merzla, kakor Sibirija. (Dalje prih.)

Dr. Jakob Zupan.

V listu 15. sušca 1812 obžaluje Primic, da na zadnje véliko pisanje njegovo ni še odgovoril Zupan, ter pravi: „Ko bi védili, kako grozovitno težko na odgovor čakam, bi mi vžè bili zdavnaj pisali. — Kolko mi dajo, ko Jim nekaj noviga povém? — Slovénška Učivnica (Zeifranzei?) je — est, existit — v' Némškim Gradcu — jaz (jez, jest) bom ná-njo stopil, mordè taki (precej) po Uzmi (Veliki noči), sem žé (vrè, pravijo Ribničani) dekretiran“. — Zdaj vas zarotim vse, quibus meliori ex luto finxit praecordia Titan; posebej prosim Vas, qui habetis venam vere slavicum, delajte, pomagajte, pošiljajte opominov rojaku, kateri goreče želi „zapušeno, sirotno, zaničvano, pozábljeno Slovénšino v lepih veselih Podravske in Pomurske pokrajinah en malo kviško v življenje perpraviti . . Bog bo vam platil“. . . Proti koncu poprašuje: Quousque jam perventum est in revisione Bibliorum? Pomagajte, da Paskal da svoje pridige skoraj v tisek; ali dajte Vi ktere! Ste-li Komenškega (Comenius) že pretolmačili? . . „De mi bodo skoro odgovorili, prorsus nullus dubito; ko vém, de so možki Župàn . . Naj mi za terdno pišejo, če ne, jih bom o vakancah pretepel“. —

V pismu 26. julija vesel poterjuje, da je prejel pismo njegovo, oménja nekoliko o Kopitarju, češ, on se še zmirom kavsa z menoj, hvali Jarnika, zahvaljuje se Zupanu za poslane opazke k njegovemu delu ter ga prosi, naj mu piše kaj o glagolu, o Dobrovskovih glagolskih verstah, o slovenski skladnji, o Vodnikovi slovnici i. t. d. „Prof. Gmeiner und Prof. Beno (der das Bibelstudium tradirt) geben den Geist der katholischen Theologie heraus. — Eh bien! Krainer, berühmt von Alters her, werdet ihr euch nie ermuntern aus dem trägen, literarischen Schlaf! Wie leicht

könntet ihr nicht in der Landessprache auch eine ähnliche Schrift herausgeben. Supan! Supan! macte virtute, korajža velá! „Der Mensch kann viel, wenn er nur ernstlich will“; den Krainern fehlt nur ein wenig zu sehr an einem festen, ausdauernden guten Willen. — In jeder Diöcese ist schon für das wissenschaftliche Fach mehr geschehen, als in den neuern Zeiten in der Laybacher: Kaj drémete, al ne veste, kaj s. Pavel pravi: ura je prišla, de se enkrat iz spanja zbudimo! Quales reges, tales greges! — Die Krainer könnten es in jeder Hinsicht viel weiter bringen, wenn sie wollten.“ —

„Lubi pobratini!“ ogovarja ga v listu 15. novembra. — V Gradec sem spet srečno primahal . . . V kratkim pridejo moja nova Nemško-slovenska Branja (tako sem Bejebuch imenoval) na svetlobo; kadar bodo gotova, ti bom že en eksemplar poslal, de ga boš presojval (kritiziral); pa te bom lepo prosil, de mi boš po pravici tvojo misel čez moje nemšovanje povedal . . . Lubi moj brate! al mi ne moreš na ene tedne tvojiga Küzmiča poslati? . . . pošli ga do Vodnika, on mi ga bo vrè poslal . . . Al bi ti ne bil tako dober, de bi mojimu bratu iz prijateljstva proti meni včasi kaj pokazal, de se bo préd doma petelinsko al po nemško brati naučil, saj fant ima prav dobro butico . . . Z Ravnikarjam sem v Lublani govoril; mi je od Biblije ino od drugih pisem nekaj naprej bral, kar mi je silno dopadlo. Le delajte, gospóda, sej še néjste na Kranjskim vsimu na konec prišli ne; veliko več bi se pri vas imelo še zgoditi, ako bi tako oterpli ne bili: bukvarji so mi sploh tožili, de so vaši pópi eno malo preveč negúdni (komód). Pri Biskupu sem tudi bil, ino sem ga pričo Golmajerja ino Prelésnika z gorkimi besedami prosil, de naj napravi kakor vé ino zna, de se bodo vaši bogoslovci (teologi) bolj na obdelovanje svoje máterne besede podájali, h čimur je posebno védna učivnica (katedra) v teologiji potrebna . . . Še enkrat prosim za Küzmiča“ i. t. d. —

„Gradec 11. d. svičana 1813. Lubi moj Brate! No, pa dajva spet eno malo pogoričvati, saj že dolgo nejsva nič pokremlála. Kako je kaj? Kaj začneš, Jaka? — Si že kaj bolj zadovolén v Šmárijí? — Vidiš, ti jo prav iz serca po prijatelsko na vse usta povém: Empirsko pamet moreš včasi bolj poslušati — svét nej bil ino ne bo drugači: man muš die Menschen nehmen, wie sie sind, nicht, wie sie seyn sollen; studiere Knigge's und Meißner's Werke über die Menschenkenntniß. Ich versichere Dich, Bruder, auch ich habe die nämliche Schule schon mitgemacht; aber jezt bin ich schon um Vieles gewisiget worden. Pa mi ne smeš zameriti: vidiš, jaz ti prav po pravici povem, kar mislim, de bi za mir ino pokoj tvojiga serca dobro bilo. Sploh pa bi si jaz prav iz serca vošil, de bi ti ne bil na deželi, je škoda za te; vidiš, se mi zdi, de bi bilo veliko koristneje za-te, za človeštvo ino za védnosti, ako bi ti bey

Gelehrtenfachej kejsar — za kaplane so drugi . . dobri . . — ti jo še enkrat prav na ravnost povém: ti nejsi za kmeta, non habes sensum rusticum; razun ti bi se mógel za kmetávse — ves preroditi. — Sed jam plus quam satis de hisce odiosis! — Jam paullo majora canamus! — Zdaj odgovor na tvoje sladko pismice od 17. decembra . . Ravnikar že vé, de so meni njegove novo skovane besede znane; sem Vodniku pisal, pa nejsem povedal, od koga sem zvedil. V. mu je dal moj list brati. V. mi je tako odgovoril: „R. je tkoj obduhal, de ste pervo polo mašnih bukev brali; tedaj je rekel, de per njemu na Vačah pravijo otnem; popišba pa mu samimu ne dopade, pa pravi, de ga je Rezar naganjal, de je hitel, de mu popisvanje ni bilo prav, in de je v naglici namest popis svojo bo perstavil. Per Biblii ne bo nič sam znešel, kar bi drugih enajst ne pervolili“. So že tvoje bukvice natisnjene? pošli mi jih skoraj! — . . Tu ti pošlem moje to zadno delo; preberi, presodi ga prav oistro, kar narveč moreš, z tim mi boš narbolj vstregel, ker goreče želim se pobolšati, kar je narveč mogoče. Vem prav dobro, de je še silno veliko nemšin notri, pa si ne morem kaj, sem na samóti, odločen od terdih Slovincov. Piši mi tvoje opomine (note), pa precej na dolgo. Kaj kaj praviš k mojim novinam (Neuerungen) i. t. d.?“ V tem pismu se nahaja, kar je pisal M. Schneider o vojski med Francozi in Rusi slavnemu Jarniku, in Jarnik s tim vred Primicu (gl. Jezičn. str. 3.), pa v dostavku: „Timu mladimu Rudežu sem tudi ene bukvice poslal; veš, kaj se mi sanja, de zna morebit sčasama R. Slovéno-Kranjski Mecénas biti — treba bi ga bilo — kadar Cojza ne bo. Spodbadaš ga spodbadaš ino derva na ogenj prikladaš, kakor veš ino znaš. — Z Bogom!“ —

Drugi, kateri je Zupana jako čislal in pogostoma mu dopisoval po svoje, v raznih jezicih, največ latinski, bil je Kopitar. Iz premnazih pisem, katerih nekaj od l. 1809 do 1821 hrani Slovenska Matica, posnamem naj le nekatere kratke znake, na pr. l. 1809: „Quid de spe patrii idiomatis? Primitz hat es übernommen, den Trüber lexicci faciundi causa zu erzepiren! Werden Sie, spes nostra! denn gar nichts thun pro bono pulcerrimae dialecti linguae pulcerrimae (d. i. der herrlichsten Dialekt der herrlichsten aller lebend Originalsprach!); sammeln Sie doch adagia, proverbialia und — in quo certe tu vel maxime proficies — Proselyten für unser Studium! Hat Sie Vodnik nicht auch angefeuert zum Mitwirken? — 1810: Velis nolis. Sie müssen am Ende doch auch ein Slaviste werden; denn Sie sind einmahl enrôlirt bei Dobrowsky, und ich war der Werber . . Ergo noli me confundere! . . Ne bodite tako Župansko štimán! . . Indessen werden Sie Dobrowsky's Präsent, und tesseram slavophiliae (Slavin) schon erhalten haben: ich habe mich für Sie in voraus verbürgt, und adagia, proverbialia, novam biblicorum versionem etc. bei Dobr.

angefagt: ergo fac velis, nam potes unus omnium maxime... Sacrosancte Doctor! Bodo hudi na-me, ki sim jim oblubil, de proxime habebis res bestellatas, ino še zdej tukej ležé! . . I kaj pa Oni délajo, dulcissime amicorum? Quid de novis bibliis? Quid de proverbiiis? Accepistine Dobrovii munusculum (Slavin)? Sit tibi hoc baptismum slavismi! Meni gre po glavi, de jih bodo za Notariusam postavili: to mi ni prov: ičh will Sie nicht als Geschäftsmann, sondern als Gelehrten, cujus et post fata aeterna existat memoria, wissen. Wie steht es mit der Syrischen Sprachfanzel? . . Vale, dulcissime rerum! — Lop! ičh lasse mich nicht zweimal bitten, ut te tikem! scis voluisse me, sed non audebam doctorem provocare ipse indoctorrimus! Oblatam autem ultro humanitatem quare non accipiam!? Ergo vivat Gospod Jaka: Bog Te sprimi! Tikantem tikato! — Nescis, quantopere de te gaudeam, sed cave ne alii tibi subrideant ob slavismum. Est enim opus tibi dignitate quadam gravi tanquam pastori ovium.

L. 1812: O te impudenter negligentem! Nihilne mei meministi? Nescio quid de te cogitem. Num te collegarum corruptit exemplum, fruges consumere natorum? . . Si non succenserem, mitterem per te salutem dissimillimo tui Ravnikaro et Wallando et Guntio et Hladniko: sed vix dignus es . . . Perpende antequam quid dicas; nam soles esse in prodendis secretis et pene puerilis, nil reputans quid scintilla possit . . Ergo nec mihi succense, si quid verius dixi, nec in socordia persevera . . Si te offendi, ignosce poenitenti, wer' nig mehr spaßen! nam scribo tibi, non aliis; magnus autem pater (Zois), credo, omnia nostra potest scire, immo debet . . Vodnikum saluta, est Primitzo decies melior . . Primitz sit Gottsched noster! — Humboldt nunc slavicas linguas adgreditur me duce. O quin tu rure marcescis? nonne in urbe posses esse, et circa baronem? ut et ipsum juvares, et ab ipso juvaberis! — Est, ut fuit, ambitiosus in malam partem, respondi de te. — Ravnikarum aut Ravniharum (— har enim itidem est plane nostrum) saluta meo nomine amantissime, et de bibliis, quae ubique fama laudat, gratulor. — Ravnikar est spes mea!

L. 1813: Totum hoc koplánárstvo tuum mihi jampridem non ita probatur; quid propheta inter Saulos hos? relege initium Sallustii, et vide, an recta moneam, qui te etiam atque etiam flagitem, ut rure relicto in urbem redeas et cum barone sies, apud illum discas et illi subservias ut ego et Vodnik olim. Nullane in civitate fára pro doctore aut notariatus, qui censum certum praebeat et otii aliquanto plus quam ruri est, et amicos dignos te, et libros? perpende rem, et cum barone delibera et effice! . . Sollicita Rauniharum et tu ipse cooperare, cooperator ut sis vere . . Redeo ad Nr. 1, ut Sallustium relegas et cum Barone (Zois) liberrime et apertissime deliberes. Ego, quamquam omnes

isti vestri Athanasii me suspectum haberent, sperarem et confiderem plenam ipsorum fiduciam mereri (non subrepere); cur non et tu, Augustine, nepos cum sis. Den halben Weg werden sie dir selbst entgegenkommen, sed *σωτηριον* opus est . . De koplunarstvo videbis, ut te expedias. Sallustii locus est: Omnes homines, qui sese student praestare ceteris animantibus, summa ope niti decet, vitam silentio ne transeant ut pecora . . —

L. 1814: Gaudeo quam maxime, et alias dialectos slavicas tam inter vos foveri, et amo Jerinum, cujus pueri hinter den Klosterfrauen perbene memini, cum adhuc bos letaret, et ego smerkov: erat jam tum fein glavica. Amo et Vodnikum, quod tam bona mática sit, et vos mladās čebelicas ducat ad gore visóke ut ait . . Ravníkar: sunt enim in illo aequae divina velle et nosse! — Quam vellem te esse in urbe, ut cum illo esses et communibus consiliis rem gereretur . . Vale et sis minus rejen, et magis réden et poréden i. e. diligens, ordéntliĉ. — Tu cave, ne gula te corrumpat et potentiorum limina! —

L. 1816: Carantonica dialectus poterit brevi deduci per fontes seculi IX. X. XI. XII. XIII. etc. et gaudeat Valentinus (i. e. Vodnik) et sapiat. Cur nemo vestrum carniolice vertit „Dies irae, dies illa“, quam omnes dicunt esse rem protestantibus inassequibilem? — L. 1820: Ergo — pace! . . Raunicharo facis injuriam multifariam. — Velles ne . . tua Slavica omnia (Mtslaviſĉ, ſej eš nun glagol. oder cyrill. gebrudt oder geſchrieben) . . huc mittere . . Mea omnia Dobrovio dedi domum (habitat in altera urbis parte). Omni vespera simul slavizamus — Dobrowsky te resalutat et mecum est cupidus videndi Glagol. et Cyrill. tua. — Audio te fuisse Belegrad aē Constantini Porphyrogenetae! — L. 1821: Ecce . . macerat me tuum silentium, ne imprudens te offenderim! — An quod communicari cupierim tua slavica. Equidem mea omnia Dobrovio communicavi, nec poenitet. Nec te poenituisse! Cum honestis enim viris est negotium, non cum lutheranis Vossiis! Et vel si non vis, dic verbo et sanabitur anima mea, laesa silentio! Ipsa gloria, quam tibi times (fortasse) praeripi posse, non deerit, si tuis thesauris potuerit uti patriarcha Dobrovius . . Gaudeo quod summum magistrum etiquettae aliquando derwischerim! heus tu? nonne mihi debes responsa duo aut unum? Qui te excusabis apud dominam etiquettam! Nam de amicitia vidua video te non multum curare . . Sed tu, quo minus tibi placemus, eo magis nos deberes amare ex mente Xsti, nam si amas qui placent, quid facis melius quam publicani. Vale et corrige te amico Veteri . . — Naslove na pismu narejal mu je časih nemške ali latinske, navadno francoske na pr.: A Monsieur Mr. l'abbé Jaques Soupan (Supan, Suppan) Docteur en Théologie et Coopérateur a Ste. Marie (Šmarje) près Laibach; . . Dr. en Theologie et Professeur à Laibach; in v pismu časih po cirilski na pr.:

Župano Doctori K. Legista, Censor, Scriptor in v sklepu: Vale; vale animamque redde veteri amico; vale et fave Veteri vetus hospes amico.
i. t. d. —

Spominske slike iz svetovne razstave l. 1873.

Načertuje Jos. Levičnik, učenik.

(Dalje.)

Motto: „Človek se uči
Dokler živi.“
Narodaka prielovica.

V jako obširni sgradi, ki je nosila naslov: „Gartenausstellung“, nahajalo se je razpostavljenih brez števila pridelkov, ki jih rodi vert in polje. Cvetlic vidilo se je toliko in tako sprelepih, pa tudi prijetno vonječih, da si bil človek kmali mislil, da v raji, kjer so živeli naši prvi stariši, ni zamoglo veliko lepše biti. Človeška domišljija si da komaj kaj lepšega misliti, kakor je bilo v tej sgradi viditi. Mnogo cvetek vravnanih je bilo tako, da so še rastoče vile same po sebi v vence in razne podobe; — res sprelepo bilo je vse to. Zmed sadja ga mende ni, da bi ne bilo ondi zastopano, in sicer v najlepših eksemplarih. Razloženo je bilo na jako elegantnih okrožnih posodah, in z manoj vred so se mende marskomu sline cedile po tako sprelepih in okusnih sadežih. Mnogo inostranega sadja, zlasti pomoranč in limon, rastlo je še na drevesih, in razširjalo posebno prijetno vonjavo krog sebe. Cvetkam in sadju pridruženi so bili ostali poljski pridelki: buče, korenje, repa. Zelje, podzemljice (krompir), kumare, pesa, čebula in Bog zna kaj vse; — dalje razne sočive i. t. d. Tudi inostranega drevja: palm, oljk, lavorov in tacih rastlin bilo je toliko, da se je človek naposled že gledanja naveličal. —

Tudi v sgrado „Weinosthalle aller Länder“ me je bil zanesel veter. Vravnano je bilo to obširno poslopje tako, da je bila ravno po sredi ulica, po obeh straneh ob nji pa so bili tik eden poleg drugega tako zvani „Büffet-i“, po naše rečeno: točilne mizice, v ozadju za vsako pak police, kakor se navadno vidijo po štacunah, in na njih stale so steklenice poleg steklenice raznobarnega vina. Kakor imé pové, dajalo se je tu vino na pokušinjo, pa naj vendar nikar kdo ne misli, da morda zastonj, ampak na videz le proti slani, t. j. visoki plači. Najdel sem namreč ondi le malo ljudi, pa še zmed teh le redko katerega, ki si bil dal kaj postreči. Viditi pak so bila vina tako okusna, da menim, ko bi se bila točila po zmerni ceni, in ko bi se bili snidili skup pravi, tako zvani „vinski bratci“, da se ga bil marsikdo navlekel pijavki enako. —

Sgrada „Musterstall sammt Einrichtung von Baron Bittel“ kazala mi je tako sprelepe, po večjem iz grodeljna (vlitega železa) zgotovljene reči za živinske hleve, da sem si na mestu zapisal v svojo noticno knjižico: „To je pač le za take, ki imajo dost cvenka!“ Vsakako je bilo mnogo